

Yaroslav Seko

THE POTENTIAL PHENOMENON OF THE PERIOD «VIDLYGA» IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF UKRAINIAN HUMANITY

The article analyzes the socio-historical role of poetry in the late 1950s and early 1960s, which contributed to the formation of the environment of the Ukrainian Sixties and defined their prevailing discourse. Particular attention is paid to the theoretical problems of the formation of the Ukrainian sixties.

Key words: sixties, «Vidlyga», poetry, opposition, V. Symonenko.

УДК 069:929 Сковорода (477.41) НІЕЗ]:017.1

Інна Більченко

ФОРМУВАННЯ КАТАЛОГУ ГРАЖДАНСЬКОГО ДРУКУ ІЗ КНИГОЗБІРНИ МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ Г. С. СКОВОРОДИ НІЕЗ «ПЕРЕЯСЛАВ»

Мета наукової розвідки полягає в тому, щоб визначити кількість та різновиди, атрибутувати авторство, проаналізувати в історичному і в науковому плані місце, яке займають видання громадянського друку із книгозбірні Меморіального музею Г. С. Сковороди, що входить до структури Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Під час дослідження використано сукупність загальнонаукових методів (аналіз, синтез) та спеціальні книгознавчі методи (історико-книгознавчий, бібліографічний).

Проведений бібліографічний пошук дав змогу констатувати, що сьогодні існує невелика кількість публікацій, які стосуються дослідження цінних видань із книгозбірні Меморіального музею Г. С. Сковороди. А це говорить про те, що походження, склад та зміст даної колекції невідомий широкому колу дослідників історії культури. Провідне місце в опрацьованій джерельній базі розвідки займають книги громадянського друку XVIII – початку XIX ст.

Ключові слова: стародруки, експозиція, пам'ятка, каталог, громадянський друк.

Завдяки зусиллям музейних працівників м. Переяслава-Хмельницького в експозиції Меморіального музею Г. С. Сковороди зібрано понад 400 одиниць видань, що відносяться до пам'яток, як зарубіжного так і вітчизняного стародруку.

На даний момент Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» (далі – НІЕЗ) є однією із державних установ – фондоутримувачів книжкових пам'яток, що нагально відчуває потребу у створенні наукових каталогів стародруків та рідкісних і цінних видань (книжкових пам'яток) XIX–XX ст. відповідно до стандартів бібліографічного опису стародруків та рідкісних видань.

Проведений бібліографічний пошук дає змогу констатувати, що сьогодні існує невелика кількість публікацій, які стосуються дослідження цінних видань із фондів НІЕЗ «Переяслав». А це говорить про те, що походження, склад та зміст даної колекції невідомий широкому колу дослідників історії культури. Однією із перших публікацій є «В саду пісень Григорія Сковороди» [1, с. 117–135]. Вона стала частиною художньо-документальної повісті М. Махінчука «Переяславський скарб». Більшість історій, які увійшли до згаданої повісті, мають суб'єктивний характер, адже ґрунтуються на враженнях автора від почутих розповідей М. Сікорського та співробітників Заповідника.

Упродовж 2002–2005 рр. текстові фонди НІЕЗ «Переяслав» стали об'єктом бібліографічного дослідження, яке проводили співробітники наукової бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Результатом цього дослідження стало доповнення краєзнавчого каталогу зазначеної установи та стаття Л. Забарилло «Писемний фонд Меморіального музею Г. С. Сковороди в місті Переяславі» [2, с. 270].

Отже, до цього часу ніхто ґрунтовно не займався вивченням книг, що знаходяться в експозиції Меморіального музею Г. С. Сковороди. Варто провести значну дослідницьку роботу щодо атрибуції стародруку, визначення датування, уніфікації назви чи встановлення самоназви пам'ятки та інше. Ці уточнення, крім наукової достовірності, необхідні також і в плані збереження для точної ідентифікації об'єкта, його опису та уникнення підміни.

Цікаву групу становлять книги надруковані громадянським шрифтом. Яким в основному друкувались підручники, технічні, наукові книги, що мали світський характер – «громадянський». Музейники, які формували книжковий фонд та створювали експозицію Меморіального музею Г. С. Сковороди, при відборі предметів музейного значення враховували, що дана експозиція розміщена в приміщенні колишнього навчального закладу – Переяславському колеґіумі. Тому вона повинна розкривати не тільки життя і творчість відомого філософа, а й висвітлити окремі

фрагменти навчально-виховного процесу XVIII–XIX ст. Останній без відповідних підручників та посібників з різних галузей знань був не можливим. А як відомо, навчальна література XVIII–XIX ст. в основному друкувались гражданським шрифтом, який був більш зручніший для передачі, фіксації знань з різних галузей ніж кирилиця. За даними А. Блюма, у 20-ті рр. XX ст. в СРСР розпочато масову «чистку» бібліотечних фондів від «ідейно чужих» книг. Залишали в основному видання, які відповідали вимогам офіційного погляду влади та пануючого режиму [3]. Тому яскраво в даній колекції представлені книги, що висвітлюють російську літературну спадщину, або надруковані в типографіях царської Росії. Значну кількість книг становлять примірники, що мають пошкодження, адже вони не мали належного збереження в перші роки радянської влади. Все це створює перешкоди для їхньої атрибуції.

Як усяке істотне суспільне явище, гражданський шрифт був створений і розвивався у контексті різних, нерідко суперечливих, процесів соціального й культурного життя. Характер розвитку і використання шрифтів значною мірою залежав від політичної ситуації. Поділ українських земель між різними державними організаціями сприяв виникненню та поглибленню регіональних особливостей книгодрукування. Розвиток культури в даній сфері обумовлювався не лише відсутністю єдності українських земель в межах однієї держави, а й боротьбою на тлі релігійного та національного гніту. Розвиток книгодрукування, еволюція наукової думки залежала здебільшого від внутрішньої політики пануючої держави (Польщі чи Росії – в основному). Зокрема, на східній території України, що входила, до складу Російської імперії на початку XVIII ст. впроваджувалося книговидання новим – гражданським шрифтом.

Для колекцій книжок гражданського друку нижньою межею є 1708 р., час реформи азбуки і друку Петром I. Реформа, як відомо, полягала у створенні нового шрифту на основі почерку московського письма кінця XVII – початку XVIII ст., латинського шрифту антикви і у зміні й спрощенні алфавітного складу російської азбуки [4]. Верхньою межею є видання до 1830 р.

Кожний примірник книги, який зберігається в експозиції Меморіального музею Г. С. Сковороди має історичну, наукову чи літературну цінність. Перед науковцями стоїть завдання, щоб книгозбірня музею не була лише видовищним елементом експозиції, а стала повноцінним інформаційним ресурсом, який сприятиме заповненню невідомих лакун з різних галузей знань. Тому створюючи науковий каталог стародавніх книг в зазначеному музеї, для зручності користування книги подаються в алфавітному порядку. Опис кожної книжкової пам'ятки поділяється на дві частини. Перша – опис примірника як частини загального тиражу: автор (якщо він встановлений), назва, місце видання, друкарня, дата, в тому числі і гіпотетична, кількість сторінок. Далі зазначається розмір книги. Друга – примітки.

У назвах книги зберігаються усі орфографічні, морфологічні та синтаксичні особливості оригіналу та скорочення, що наводяться в титульному аркуші. В разі дефективності примірника назва подається за бібліографічним джерелом. Імена автора наводяться в називному відмінку, повне ім'я, по-батькові, роки життя слідують за прізвищем. Ініціали наводяться, лише у випадку, коли розшифрувати їх не вдалось. Роки життя опускаються, теж лише за умови, коли не вдалось з'ясувати, коли народився та помер даний автор.

Опис розпочинається із зазначення автора книги, якщо такий є. В наступному рядку подано назву книги в тому вигляді в якому вона зазначена на титульній сторінці видання. Далі йдуть відомості про відповідальних чи причетних осіб, установ, які приймали участь у виданні чи сприяли створенню даної книги. Потім вихідні дані, що включають наступні елементи: місце видання, видавництво або видавнича організація, дата видання. Під місцем видання мається на увазі місто, де була надрукована книга. Назву видавництва вказують у скороченій формі після знака двокрапка (:). Наступна інформація це кількісна характеристика – кількість сторінок, ілюстрацій та інший супровідний матеріал. Кількість сторінок береться з останньої пронумерованої. В книзі може бути декілька пагінацій (порядкових номерацій), вони записуються через коми. Фоліація або пагінація зазначена тими цифрами (арабськими чи римськими), що використані при нумерації сторінок в примірнику. Для прикладу [5–6]: Бюффон Жорж-Луї Леклерк де (1707–1788). «Всеобщая и частная естественная история графа де Бюффона / Переведена с французского на российский язык академиками Васильем Зуевым, Семеном Котельниковым и Никитою Соколовым. СПб.: Иждивением Имп. акад. Наук, 1790. [2], 403 с.»; Каченовский Михаил (1775–1842). «Учебная книжка древняго греческаго языка / Изданная иждивением и трудами Доктора философии и свободных наук при Императорском Московском университете: Михаила Каченовскаго. М.: В типог. Дубровина и Мерзлакова, 1807. VI, 250 с.»

До другої частини входить інформація, що не увійшла до попередньої. У ній може бути зазначена мова на якій надрукована книга, про зміст твору, тощо. У частині «Примітки» також використовуються такі поняття, як «повне збереження» і «дефектна». Під «повним збереженням» пам'ятки мається на увазі їхнє збереження у максимально повному обсязі первісних характеристик

і важливих у історико-культурному сенсі особливостей, набутих нею у процесі побутування. Для прикладу, книга Венеціаніна Лудовіка Корнелія «Опытъ о пользѣ трезвья жизни» 1768 р., яка має всі аркуші, обкладинку, не пошкоджені форзаци, що дає нам можливість безпомилково встановити всі її вихідні дані та ознайомитись із її змістом. Крім того дана книжкова пам'ятка має на нижньому форзаци наклеєний екслібрис «Антикварная книжная торговля В. И. Клочкова СПб Литейный пр. 55», а на титульній сторінці круглий штамп «Госуд. публичн. Библиотека, Дублет». Зазначена перша провенієнція свідчить про приналежність даної пам'ятки до книжкового зібрання відомого російського бібліофіла, антиквара, видавця В. Клочкова (1861–1915 рр.) [7].

Круглий штамп «Госуд. публичн. Библиотека. Дублет» на титульному аркуші вказує на зміну власника, а саме, що даний примірник із книгозбірні В. Клочкова потрапив до Санкт-Петербурзької державної публічної бібліотеки, яка з 1932 р. носить ім'я М. Салтикова-Щедріна. «Дублет» означає, що в фонді бібліотеки було декілька примірників даного видання.

Дефектною є книга «Историческия монографии и изследования Николая Костомарова» (1863 р.) [8]. У «Примітках» зазначено: Книга дефектна. В ній відсутній початок і кінець, всього 72 сторінки. На титульній та 33-й сторінках прямокутний штамп «Всенародня бібліотека України в Києві» (поч. ХХ ст.). На форзаци – залишки екслібрису ХІХ ст. Або, для прикладу, книга «Латинская хрестоматия для средних и высших классов гимназии из [ла]тинских классических авторов [с] пояснениями на труднейшая места текста» (1859 р.) зазначено: Книга дефектна. На останній сторінці почерком ХІХ ст. напис: «Ноябрь, 1864 г. Александр Приговор». Відсутні перші 14 сторінок тексту. Відсутні форзаци [9].

Ряд книг має нумеровані сторінки – сторінки з текстом або ілюстрації, без колонцифри, що не увійшли до загальної пагінації видання. Вони перераховуються і наводяться в описі у квадратних дужках арабськими цифрами, в тій послідовності, що займають місце в книзі.

Для прикладу [10–11]. «Продолжение древней российской вивлиофики / Содержащая Новгородский летописец начинающийся от 946 и продолжающийся до 1441 года. Ч.2. СПб.: При Импер, Акад. наук, 1786. – [6], 257–712 с.»; Ранцов Лудовик. «Грамматика французская с российским переводом, основанная на лучших авторах / Сочинена для употребления Российского юношества Лудовиком графом Ранцовым. [М.]: При Импер. Моск. ун-те, 1769. [6], 272 [6]с.»

Окремо хочеться зазначити про дані подані в квадратних дужках. Частина примірників, що зберігаються в експозиції Меморіального музею Г. С. Сковороди, дефектні і не мають повних вихідних даних. Тому відомості, які були запозичені з інших джерел (книг, що мають повне збереження, опублікованих каталогів різних бібліотек та музеїв) укладачі даного каталогу на основі аналізу подають в квадратних дужках. Наприклад, [12–13]. Гамалея Платон (1766–1817). «Начальные основания Алгебры с приложением оной к Геометрии / Платон Гамалея. [СПб.], [1801]. – [4], ХХ, 415, [4] с, 7 л. чертежей» або Амвросий (1778–1827). «[История российской иерархии / Собранныя Ставропитальнаго Московскаго I-класнаго Новоспасскаго монастыря Архимандритомъ, учрежденной въ Москвѣ Духовной цензуры предсѣдательствующимъ и Ордена Св. Анны 2-го класса Кавалеромъ, Амворосіемъ. Ч.VI. М.: Въ Синодальной Типографіи, 1815.] 593 1148, III с.»

Щодо формату та обсягу видань, зазначимо, що здебільшого в стародруках використовували кілька форматів: в аркуш (in Folio, 2) – це формат, що дорівнював половині паперового аркуша; в четверту частину аркуша (in quarto, 4); у восьму частину (in octavo, 8); значно менше – в 12-ту, в 24-ту і 32-ту частину аркуша [14]. Оскільки розміри самих паперових аркушів не мали постійної величини, то в межах зазначених форматів були чималі коливання. В каталозі стародруків книгозбірні Меморіального музею Г. С. Сковороди формат книги подається у частинах аркушів (2°, 4°, 8° і т.д.), відповідно до того, в скільки разів при друкуванні був згорнутий аркуш паперу (18см×28см ≈ 2°). А також в круглих дужках наводяться три виміри: ширина, довжина та висота примірника в обкладинці. Більшість видань має невеликий формат книг громадянського шрифту, які можна було носити із собою, читати у зручний час і зручному місці. Це в основній частині книги, які були надруковані для навчання, самопізнання чи розваг. Наприклад [15]: Аничков Дмитрій Сергеевич (1733–1788). «Теоретическая и практическая геометрия, в пользу и употребление не только юношества, но и тех, кои упражняются в землемерии, фортификации и артиллерии / Из разных авторов собранная с приобщением гравированных фигур на двенадцати таблицах, Императорскаго Московскаго университета публичным ординарным профессором и Московскаго Российскаго собрания при том же университете членом Дмитрием Аничковым. [М.], Печ. у Унив. типогр. у Н. Новикова, 1780. 123 с., 12 л. табл.; 215×140×10 мм 8°».

Значна увага приділяється власницьким книжним знакам (екслібрисам, суперекслібрисам, печаткам), які є унікальним джерелом вивчення різних книгозбірень минулого. За провенієнціями можна прослідкувати переміщення книги. Так, «Краткая немецкая грамматика, из разных авторов в пользу российского юношества» 1779 р. має декілька позначень різного періоду на своїх сторінках

та форзацах. Найдавнішим є напис зроблений почерком XVIII ст., який свідчить, що ця книга належала Івану Моратному, після за шрифтом та штампом з'ясовуємо, що цей підручник опинився в книгозбірні бібліотеки Полоцького кадетського корпусу, а перед тим як увійшла до фондів НІЕЗ «Переяслав», належав Державній бібліотеці СРСР імені В. Леніна [16].

У «Примітках» враховувалося наявність слідів реставрації, екслібрисів, помітки читачів на полях (маргіналії), втрачені сторінки тощо. Крім того, на завершальному етапі подається коротка історична довідка про осіб, які мають відношення до даного видання (про автора, про власника наявного екслібрису, перекладачів, зазначаються кому посвяти). Для прикладу під час опису книги Фонтенеля «Разговоры о множествѣ міровъ» (1761 р.) коротко даються відомості не лише про французького науковця, а й про Антіоха Кантемирова, який зробив переклад даної праці Фонтенеля на російську мову, доповнивши її цікавими коментарями [17].

Значний масив книг, що зберігаються в Меморіальному музеї Г. С. Сковороди відноситься до періоду правління Катерини II (1762–1796 рр.). За дослідженнями Т. Райнова, динаміка видань з природничих та математичних наук за другу половину XVIII ст. була наступною: 1747–1757 рр. надруковано 127 видань, 1758–1767 рр. – 146, 1768–1777 рр. – 280, 1778–1787 рр. – 356, 1788–1797 рр. – 366 [18, с. 318]. Підручники Російської імперії, які друкувались в другій половині XVIII ст., завдяки їх методично-навчальній цінності продовжували використовувати до середини XIX ст. більшість середніх та вищих навчальних закладів на території Росії та України.

До зазначеної колекції належить 6 книг навчально-виховного характеру з типографії М. І. Новікова. Дані книги відносяться до найбільш плідного періоду діяльності Миколи Івановича, коли він керував роботою університетської типографії.

Цікавим є перше видання «Описание о Японѣ» Франца Карона 1734 р. в трьох частинах, що вміщені в одній книзі. Нажаль книги дефектна відсутні 3–16 сторінки. Внизу на перших сторінках почерком XVIII-XIX ст. «З Книгъ монаха Никодима». На форзаці штамп «Антирелигиозное отделение Гос. Публичной Библиотеки в Л-де». На звороті форзацу напис олівцем почерком XX ст. «Автор установлен по Геннади К-76». На титульній сторінці та нижній обкладинці інвентарний номер «Обм. В-3199». У даній книзі детально описано спосіб життя та характер японців XVII ст., історія одних із перших проповідників християнства в Японії. Перша частина книги перекладена Степаном Коровіним Синбиреніним, а друга і третя – Іваном Горлицьким [19].

До каталогу увійде 7 примірників книг авторство яких належить відомому діячу в російській духовній літературі, єпископу Пензенському і Саранському Амвросію (Андрій Антипович Орнатський) [20, с. 621]. Серед них і два московські видання (1812 р. і 1815 р.) його славнозвісної праці «Исторія Россійской Іерархіи»

На форзацах сторінках книг, що увійдуть до каталогу є значна частина маргіналії XVIII–XIX ст., різного характеру та обсягу, головним чином власницькі та дарчі записи. Зрідка трапляються й коментарі до тексту. Наприклад, науково-популярний журнал енциклопедичного характеру «Ежемѣсячныя сочиненія къ пользѣ и увеселенію служащія» (1755 р.) містить на ст. 53, ст. 173 латинськими літерами почерком XVIII ст. напис. На ст. 315 на боковому полі напис «Не варяга ли?», ст. 363 «Обѣщаніе безъ исполненій есть прекрасное древо безъ плода. Охренко» [21].

Створення наукового каталогу стародруків громадянського друку Меморіального музею Г. С. Сковороди є дієвим механізмом введення їх до інформаційного та наукового обігу. Зазначений каталог стане вагомою джерельною базою для історико-книгознавчих студій. До нього увійдуть відомості, які дають певне уявлення про зміст, читацьке призначення, тощо, а також це дасть можливість ідентифікувати книгу – розшукати її чи порівняти з іншими.

Стародрук є складним об'єктом дослідження. Адже, по-перше, даний музейний предмет розглядається, як екземпляр тиражованого видання, де всі примірники мають спільні характерні ознаки для цього видання. По-друге – кожний примірник пройшов свій певний історичний шлях і виконував свою функцію, що у свою чергу визначає індивідуальну особливість книги, її сьогоденну історико-культурну цінність. Завдяки створеному каталогу можна буде прослідкувати не лише тематику видань громадянського шрифту, а й отримати відомості про те, де була видана книга, ким, коли, хто сприяв її виданню – перекладач, упорядник, меценат. Не підлягає сумніву, що книгозбірня Меморіального музею Г. С. Сковороди – це цінне історико-культурне надбання. Відповідно на всі книжкові пам'ятки зазначеного музею повинні бути створенні електронні описи, бібліографічні та наукові каталоги, до яких матиме доступ широкий загал.

Список використаних джерел

1. Махінчук М. Г. Переяславський скарб Михайла Сікорського: Художньо-документальна повість / вступ. ст. Л. І. Андрієвського. К.: Криниця, 2005. 302 с. Забарило Л. Писемний фонд Меморіального музею Г. С. Сковороди в місті Переяславі-Хмельницькому як об'єкт бібліографічного дослідження // Григорій Сковорода – духовний орієнтир для сучасності (Наукові матеріали XIII Сковородинівських читань): У 2-х книгах / Відпов. ред. проф. М. П. Корпанюк. К., 2007. Кн. 2. С. 268–278.
3. Блюм А. В. Советская цензура в эпоху тотального террора. 1929–1953 [монография]. СПб.: Академический проект, 2000. 283 с. URL: <http://opentextnn.ru/censorship/russia/sov/libraries/books/blium/total>. (дата звернення: 01.09.2017).
4. Ковальчук Г. Традиційні колекції відділів стародруків та рідкісних видань. Проблеми формування // Бібл. вісн. 2001. № 5. С. 20–30.
5. Всеобщая и частная естественная история графа де Бюффона / Переведена с французского на российский язык академиками Васильем Зуевым, Семеном Котельниковым и Никитою Соколовым. СПб.: Иждивением Импер. акад. наук, 1790. [2], 403 с.
6. Учебная книжка древняго греческаго языка / Изданная иждивением и трудами Доктора философии и свободных наук при Императорском Московском университете: Михаила Каченовскаго. М.: В типогр. Дубровина и Мерзлакова, 1807. VI, 250 с.
7. Венецианин Лудовик Корнелий. Опыт о пользе трезвья жизни / Переведень и нужнѣйшими примѣчаниями изъяснень, Доректоромъ Петромъ Погоретскимъ, Сибирскаго корпуса при Императорскомъ Московскомъ Университетѣ, 1768. 112 с.
8. Историческия монографии и изследования Николая Костомарова / Издание Д. Е. Кожанчикова. СПб., Типогр. Товарищества «Общественная польза», 1863. Т. 1. С. 13–428.
9. Латинская хрестоматия для средних и высших классов гимназии из [ла]тинских классических авторов [с] пояснениями на труднейшия места текста / Выбранная Н. Бе(н)люстиным и изданная Департаментом Народного Просвещения: В двух частях. СПб.: Тип. Импер. Акад. Наук, 1859. IX, 15–571 с.
10. Продолжение древней российской вивлиофики / Содержащая Новгородский летописец начинающийся от 946 и продолжающийся до 1441 года. Ч. 2. СПб.: При Импер. Акад. наук, 1786. [6], 257–712 с.
11. Грамматика французская с российским переводом, основанная на лучших авторах / Сочинена для употребления Российскаго юношества Лудовиком графом Ранцовым. [М.]: При Импер. Моск. ун-те, 1769. [6], 272, [6] с.
12. Гамалея П. Начальные основания Алгебры с приложением оной к Геометрии / Платон Гамалея. [СПб.], [1801]. [4], XX, 415, [4] с, 7 л. чертежей.
13. Амвросій [Історія російської ієрархії / Собранная Ставропитальнаго Московскаго І-класнаго Новоспасскаго монастыря Архимандритомъ, учрежденной въ Москвѣ Духовной цензуры предсѣдательствующимъ и Ордена Св. Анны 2-го класса Кавалеромъ, Амворосіемъ. Ч. VI. М.: Въ Синодальной Типографіи, 1815.]. 593. 1148, III с.
14. Етапи розвитку конструкції книги. URL: <http://studopedia.com.ua>.
15. Теоретическая и практическая геометрия, в пользу и употребление не только юношества, но и тех, кои упражняются в землемерии, фортификации и артиллерии / Из разных авторов собранная с приобщением гравированных фигур на двенадцати таблицах, Императорскаго Московскаго университета публичным ординарным профессором и Московскаго Российскаго собрания при том же университете членом Дмитрием Аничковым. [М.], Печ. у Унив. типогр. у Н. Новикова, 1780. 123 с., 12 л. табл.
16. Краткая немецкая грамматика, из разных авторов в пользу российского юношества / Собранная переводчиком Михаилом Агентовым. Изд. 2-е с прибавлением синтаксима. М.: Иждивением Университетскаго книгопродовца Христиана Ридигера. В унив. типогр., 1779. [6], 264.
17. Фонтенелл Бернар Ле Бувье. Разговоры о множествѣ міровъ / господина Фонтенелла, Парижской Академіи наукъ секретаря. Съ французскаго перевель и потребными прмѣчаниями изъяснилъ князь Антиохъ Кантемиръ въ Москвѣ 1730 года. Изд. 2-е. СПб.: При Императорской Академіи Наукъ, 1761. [12], 188 с.
18. Райнов Т. И. Русское естествознание второй половины XVIII в. И Ломоносов // Ломоносов: сб. ст. и материалов / под общей ред. С. И. Вавилова. М. 1940. С. 318–390.
19. Карон Франциск. Описание о Японѣ / Содержащее въ себя три части, то есть: Извѣстіе о Японѣ и о винѣ гоненій христіанъ въ Японѣ и Последованіе странствованія Генрика Гагенара и изрядными фігурами [з гравюри] украшено. СПб.: При Академіи Наукъ, 1734. [6], 17–101, 64, 166 с.
20. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. СПб.: Семеновская Типо-литография (И.А. Ефрона), 1890. Т. I. С. 621–622.
21. Ежемѣсячныя сочиненія къ пользе и увеселенію служащія. СПб.: при Императорской Академіи Наукъ. Генварь – Іюнь, 1755. 576 с.

References

1. Makhinchuk M. H. Pereyaslavs'kyu skarb Mykhayla Sikors'koho: Khudozhn'o-dokumental'na povist' [Treasure's Pereyaslav of Mykhayla Sikorskoho: Artistically-documentary story] – Kiev, ООО «Krynytsya» Publ, 2005. pp. 302.
2. Zabarylo L. Pysemnyy fond Memorial'noho muzeyu H.S. Skovorody v misti Pereyaslavi-Khmel'nyts'komu yak ob'yekt bibliografichnoho doslidzhennya [Writing fund of the Memorial museum of G.S. Skovoroda in city Pereyaslav-Khmelnytskom as an object of bibliographic research] Naukovi materialy III Skovorodyniv'skykh chytan. Kiev, 2007. vol. 2, pp. 268–278.
3. Blyum A. V. Sovetskaya tsenzura v epokhu total'nogo terrora. 1929–1953 [monografiya] [Soviet censorship in the epoch of total terror. 1929–1953 [monograph]]. Sankt-Peterburg, 2000, pp. 283. Available at: <http://opentextnn.ru/censorship/russia/sov/libraries/books/blium/total>.
4. Koval'chuk H.I. Tradytysyni kolektsiyi viddiliv starodrukiv ta ridkisykh vydan'. Problemy formuvannya. [Traditional collections of departments of books and rare editions. Forming problems.].
5. Vseobshchaya i chastnaya estestvennaya istoriya grafa de Byuffona. [Universal and private natural history of count de Byuffona] Sankt-Peterburg, 1790, pp. 403.
6. Uchebnaya knizhka drevnyago grecheskagoazyka. [Educational book of ancient Greek language] Moscow, 1807, pp. 250.
7. Venetsianin Ludovik Kornelii. Opyt' o pol'ze trezviya zhizni [Experience about the benefit of sober life] Moscow, 1768, pp. 112.
8. Istoricheskaya monografiya i izsledovaniya Nikolaya Kostomarova [Historical monograph and researches of Nikolay

Kostomarov] Sankt-Peterburg, 1863, Vol. 1, pp. 13–428. 9. Latinskaya khrestomatiya dlya srednikh i vysshikh klassov gimnazii iz [la]tinskikh klassicheskikh avtorov [c] poyasneniyami na trudneishiya mesta teksta [Latin reading-book for the middle and higher classes of gymnasium from the Latin classic authors by c explanations into difficult places of text] Sankt-Peterburg, 1859, Vol. IX, pp. 15–571. 10. Prodolzhenie drevnei rossiiskoi vivliofiki [Continuation ancient Russian vivliofik] Sankt-Peterburg, 1786, Vol. 2, pp. 257–712. 11. Grammatika frantsuzskaya s rossiiskim perevodom, osnovannaya na luchshikh avtorakh [Grammar French with Russian translation, based on the best authors] Moscow, 1769, pp. 272. 12. Gamaleya P. Nachal'nye osnovaniya Algebrы s prilozheniem onoi k Geometrii [Initial grounds of Algebra with the appendix of its to Geometry] Sankt-Peterburg, 1801, pp. 415. 13. Amvrosii. Istoriya rossiiskoi ierarkhii. [History of the Russian hierarchy] Moscow, 1815, Vol. VI, pp. 593–1148. 14. Etapy rozvytku konstruktivnoy knyhy [Stages of development of construction of book] Available at: <http://studopedia.com.ua>. 15. Teoreticheskaya i prakticheskaya geometriya, v pol'zu i upotreblenie ne tol'ko yunoshstva, no i tekh, koi uprazhnyayutsya v zemlemerii, fortifikatsii i artillerii [Theoretical and practical geometry, in a benefit and use of not only youth but also those, who practices in fortification and artillery] Moscow, 1780, pp. 123. 16. Kratkaya nemetskaya grammatika, iz raznykh avtorov v pol'zu rossiiskago yunoshstva [Short German grammar, from different authors in behalf on Russian youth] Moscow, 1779, pp. 264. 17. Fontenell Bernar Le Buv'e. Razgovory o mnozhestve mirov [Conversations about the great number of the worlds] Sankt-Peterburg, 1761, pp.188. 18. Rajnov T. I. Russkoe estestvoznanie vtoroj poloviny XVIII v. I Lomonosov [Russian natural science of the second half of XVIII of century. Lomonosov] Moscow, 1940, pp. 318–390. 19. Karon Francisk. Opisanie o Japone [Description of Japan] Sankt-Peterburg, 1734, pp.166. 20. Jenciklopedicheskij slovar' F. A. Brokgauza i I. A. Efrona [Encyclopaedic dictionary of F.A. Brokgauz and I.A. Efron] Sankt-Peterburg, 1890, Vol.I, pp.621–622. 21. Ezhemesjachnyja sochinenija k pol'ze i uvесeleniju sluzhashhija [Monthly compositions for пользи and entertainment of workers] Sankt-Peterburg, 1755, pp. 576.

Inna Bilchenko

FORMATION OF A CIVIL PRINTING CATALOGUE FROM THE BOOK COLLECTION OF THE MEMORIAL MUSEUM NAMED AFTER H. SKOVORODA NHER «PEREYASLAV»

In the exposition of the Memorial Museum named after H. Skovoroda, which is a part of the structure of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereyaslav», more than 400 units of publications related to the monuments of both foreign and domestic early printings were collected.

At the moment NHER «Pereyaslav» is one of the state institutions – fund holders of book monuments, which feels the urgent need in the creation of scientific catalogues of early printings and rare and valuable publications (book monuments) of the XIX – XX centuries in accordance with the standards of the bibliographic description of the early printings and rare publications.

The purpose of this scientific research is to determine the number and varieties, to attribute the authorship, to analyse historically and scientifically the place occupied by the publications of the civil printing from the book collection of the Memorial Museum named after H. Skovoroda, which is a part of the structure of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereyaslav». In the course of the research a set of general scientific methods (analysis, synthesis) and special methods of book science (historical and bibliological, bibliographical) were used.

The bibliographic search made it possible to state that today there are a small number of publications related to the study of valuable printings from the book collection of the Memorial Museum named after H. Skovoroda. The leading place in the processed sources of this research is taken by the books of the civil printing of the XVIII – early XIX century.

The creation of a scientific catalogue of the early civil printings of the Memorial Museum named after H. Skovoroda is an effective mechanism for the introduction of the monuments to information and scientific circulation. The catalogue will include some information that gives a certain idea of the content, reading purpose, etc., as well as it will give an opportunity to identify the book – to find it or compare it with others.

Key words: early printings, exposition, monument, catalogue, civil printing.